Makale Geliş Tarihi: 01.12.2018
Makale Kabul Tarihi: 15.12.2018

DÖNÜŞEN DÜNYADA YENİ BİR ALTERNATİF OLARAK DİJİTAL KİMLİK

Fatma Tunçtan[1]

Özet

Bu makalede, topluma mikro açıdan bakan gündelik hayat gerçekliğindeki yaşanan dönüşümlere dikkat çekmek amaçlanmıştır. Hızlı ve köklü yaşanan dönüşümler; rolleri, kimlikleri, telaşla birlikte örülen gündelik yaşam pratiklerini etkilemiştir. Etkileşim, Goffman'ın *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* çalışmasından esinlenerek ifade edilmektedir. Yaşanılan zaman ve mekanların farklılığı, bireyin diğerleriyle gireceği etkileşime yansımaktadır. Sosyal ağlar, insanların kendini ifade edebildikleri yeni etkileşim mekanları olmuştur. Var olan alternatiflerin çokluğuna yapılan vurgu, bu çalışmanın üzerinde durduğu başka bir konudur. Dönüşümün yaşam pratiklerine yansımasıyla, kimliklerin dönüşen dünyasında "dijital kimlik" yeni bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital dünyanın sanal yerlileri, sosyal ağları günlük yaşam pratiklerinin bir parçası haline getirmiştir. Gündelik hayattaki örülen ilişkiler "*Ağ Toplumu*" etrafında yeniden şekillenmeye başlamıştır. Alternatiflerin bir diğer boyutu, görünürlüğü artan "*Gösteri Toplumun*"da" sözün yerine imajın geçtiği görülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada, *gösteri* ile birlikte *gözetleme, teşhir, sahneleme* kavramlarının gündelik hayata yansıması tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gündelik Hayat, Etkileşim, Benlik Sunumu, Dijital Kimlik, Ağ Toplumu, Gösteri, Gözetleme, Teşhir.

Abstract

In this article, it is aimed to draw attention to the transformations experienced in the reality of everyday life looking at society from a micro perspective. Rapid and fundamental transformations have influenced the roles, identities, and everyday life practices which are intertwined with the flurry. The interaction is inspired by the work of Goffman, namely The Presentation of Self in Everyday Life. The difference in the time and places reflects upon the interaction of the individual with the others. Social networks have become new interaction spaces where people can express themselves. The emphasis on the multiplicity of existing alternatives is another issue that this study emphasizes. Digital identity is a new alternative in the transforming world of identities with the reflection of the transformation in life practices. The virtual natives of the digital world have made social networks part of their daily life practices. Woven relations in daily life have begun to be reshaped around the "Network Society". Another dimension of the alternatives was seen to replace the word in the "Demonstration Society" in where the visibility is increasing. In this respect, the reflections of the concepts of surveillance, display and staging together with the show will be discussed in this study.

Keywords: Everyday Life, Interaction, Self-Presentation, Digital Identity, Network Society, Demonstration, Surveillance, Display.

1 Arş. Gör., Fırat Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü. fatnatunctan@gmail.com..

"Modern üretim koşullarının hakim olduğu toplumların tüm yaşamı gösterilerin uçsuz bucaksız birikimi olarak görünür. Dolaysızca yaşanmış olan her şey, yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmıştır".

Guy Debord[2]

1. Giriş

Gündelik hayat, sıradanlığı ve alışılagelmiş eylemleri içerisinde barındırır. Bu eylemler aşina olunan pratiklerden oluşmaktadır. Zaman ve mekân ise bu pratikler için önemlidir. Pratikler; sosyal yapı ve aktör arasındaki diyalektik ilişkidir ve zaman içinde rutin haline gelmeye başlar. Rutin, tekrarlanan eylemlerdir. Her rutin kendine has telaşlar taşır. Rutinler bir telaşı, telaşla birlikte ilerleyen zamanı, zamana yayılan eylemleri içerisinde barındırdığı için yaşam pratikleri üzerinde tesirli etkisi vardır. Telaşın zaman üzerindeki baskıcı tutumu değişen pratiklere yol açmaktadır. Değişimin telaşla birlikte buluştuğu yerde dönüşüm başlamaktadır. Şu an yaşadığımız çağ geçmişten günümüze büyük bir dönüşüme sahne olmaktadır. Geçmişin nostalji hissi uyandıran tarafı yerini, geleceğin nasıl bir değişimle kendini sunacağını bekleyen heyecana bırakmıştır. Değişimin yaşantılar üzerindeki yoğun etki bırakan ileri safhası dönüşümdür. Gündelik hayatın telaşı içinde yaşanan dönüşüm dijital dünyalarda da yaşanmaya başlamıştır. Gerçeğin inşası simülatif göstergelerle yer değiştirdiğinde kavramlara yüklenilen anlamlar dönüşüme uğramaktadır. Yaşanılan dünyayı *"dramaturjik eylem"* kuramıyla anlatan Goffman'ın *sahne önü* ve *arkasındaki* bireyleri, bir an evvel *performanslarını* sergileyip gerçek benliğine kavuşmanın derdindedir. Bireyler rollerini etkili bir şekilde sergileyip, topladıkları takdirlerle vitrinlerin vazgeçilmezi olmanın gururunu kısa bir süre içinde yaşadıktan sonra diğerleriyle girdiği etkileşimi sonlandırmanın yollarını aramışlardır. Nihayet bireyler kendisi olduğunda maskelerini bir kenara bırakıp gerçek kimlikleriyle yüzleşmektedir.

Yaşanılan çağ, hızın egemen olduğu bir çağdır. Hızı hayatının düsturu haline getiren insanın kendiyle kalabileceği anlar sınırlıdır. Diğerleriyle karşılaşacağı alanlarda takınması gereken yeni tavırlar ve ait hissetmesi gereken yeni kimlikler vardır. Bu yeni kimliklerden biri dijital çağın aktif öznelerine yakışan bir sahiplenmenin göstergesi olan dijital kimliktir. Her şeyin yenisinin makbul olduğu bu çağda insanı mutlu etmenin yollarından biri, yeni alternatifler ile yeni yaşam alanları açmaktır. İşte sahiplenilen bu kimlik var olan kimliklerin yeni alternatifleridir.

2 Bu epigraf, Guy Debord'un Gösteri Toplumu adlı kitabından alınmıştır. Bkz (2018: 64).

Tüketim kültürünün içerisinde şekillenen yaşam pratikleri var olan değişimden payına düşeni almıştır. Herkesin hayatında bir parça yer edinen iletişim araçlarıyla ulaşılabilirlik, küresel bir köy havasında kendini hissettirmiştir. Mesafe engeline ve zaman sınırına takılmayan insanın yaşadığı dünyaya yüklediği anlamlar gibi tüketim, kimlik, alışveriş, moda, medya gibi gündelik hayatın içerisindeki pratiklerin kullanım amacı da değişmiştir. Tükettiği hemen her şeyi gösteren, özel anını fotoğraflayıp paylaşan, modanın şıklığının trendi olan, medyanın hızına gönderileriyle yetişen modern insan için artık yaşanılan dünyayı anlamlandırmak gözün işlevine kalmıştır. Gördüğüyle yetinen insanın, anlam dünyası görebildikleri kadardır. Kavramların değişen anlam dünyasının yanında kurumlar ve işlevleri de değişmektedir. Devletlerin insanlar ve sosyal ağlar üzerindeki hegemonyası küresel çağda küresel şirketler eliyle yapılabilmektedir.

Özel hayat ve kamusal hayatın birleşim mekanları olan sosyal ağlar, mahremiyetin rahatça paylaşılabildiği mekanlar olarak kendini sunabilmektedir. Boş zaman aktivesi olarakkullanılan iletişim araçlarının zamanın büyük bir kısmında insana eşlik etmesi insanı nesnelere daha çok bağlamaktadır. Nesnelerle inşa edilen yeni dünyalarda gündelik yaşam pratiklerini gösterme ve ifşa etme ön plandadır. Gözler her daim başkasının üzerinde iken, bir başkasının gözleri de o insanı gözetlemektedir. Gönüllü olarak girişilen bu gözetleme ve gözetleyen eyleminde, herkes kendi dünyasında özgür hissettirilmektedir.

Yaşanılan dünyayı anlamlandırabilmek için, içinde bulunulan durumları anlamak gerekmektedir. Bu anlama girişimi, aşırı yergi ya da övgü kutbunda olmamalıdır. Yapılacak olan şey, yaşanılan an ve akıp giden zamandaki değişimle yüzleşmektir. Değişimin, zamana ve yaşanılan çağa göre hızı farklı olmaktadır. Dün, bugünün aynısı değil ama devamıdır. Yarın ise bugünden farklı olacaktır. Bugünü anlamak ve yarını öngörmek için yaşanılan zamanın ruhunu okumak, gelecek tahayyülü için yol gösterici olacaktır. Bu çalışma böylesi bir zamanı, yaşanan dijital dönüşüm üzerinden yorumlama gayretiyle ortaya çıkmıştır. Rollerine sadık modern insanın, sahnede sunduğu benlik daima bir başkasına göre şekillenmektedir. Yaşam pratiklerinin sanal dünyaya eklemlenmesiyle rollerin sergileneceği yeni mekanlar, sosyal ağlardır. Sosyal ağlar etkileşimin başlayıp, devam ettiği yeni sosyalleşme adresleridir. Dönüşümün yaşam tarzları üzerindeki yansımasının dijital kimlikleşmeye evrildiği üzerinde duran bu çalışma, var olan kimliklerin yeni alternatiflerine tercih edileceğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte yeni alternatiflerin cazibeli görünmesi sözün alternatifi olan gözün egemenliğini ilan etmesiyle sonuçlanır.

Bu çalışmada, değişen dünyayı anlamlandırmak için Goffman'ın *"dramaturjik"* eylem teorisi üzerinden insan ilişkilerinin analizi yapılacaktır.

Rollerini, hayatlarını sahnelediği mekanlarda en iyi şekilde sunmak isteyen bireyin diğerleriyle girdiği etkileşimde nasıl bir tavır aldığı üzerinde durulacaktır. Daha sonra ise yüz yüze girilen bu etkileşimin sanal ağlarla birlikte değiştiğine, Castels'in "*Ağ Toplumu*" olarak tanımladığı düzendeki dönüşen görünüme vurgu yapılacaktır. Gösteri, teşhir, sahneleme kavramlarının gündelik hayatta nasıl bir görünümle var olduğuna değinildikten sonra çalışma sonlandırılacaktır. Ama en nihayetinde bu çalışma yaşanılan çağı eleştirel gözle anlatıyor gibi görünse de salt karamsar bakış açısı içerisinde değildir. Değişimin kaçınılmaz olduğuna yapılan vurgunun, nasıl bir dünyayla karşı karşıya olunduğunun anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

2. Rollerin İnsanları

Gündelik hayatın telaşesi içinde herkese düşen roller farklıdır. Her insanın, içinde bulunduğu duruma göre birden fazla rolleri vardır. Ondan beklenilen ise, rollerine göre davranmasıdır. Rollerine göre davranırken bir rolü, diğeriyle karıştırdığında içine girdiği çatışma hali diğerleri tarafından yaftalanır. Her şeye yetişmesi beklenilen insan, ondan beklenilen rolü en iyi şekilde yapmak adına kendi gibi olmayı bıraktığı bir sahne alanında kendini sunmayı bir çıkış yolu olarak görür. Günümüzde birbirinden farklı kimlikler içinde birey bazı durumlarda rol karmaşasının yanı sıra kimlik bunalımına girmektedir. Bunalıma ayak uydurduğu durumlarda birey, toplumun kendisinden istediği gibi davranmaya başlayarak kendisini çevrenin tepkisine göre şekillendirir. Rollerin insanları tabiri, içerisinde nükteli anlatımı da barındırmaktadır. Burada, modern insana gönderme vardır. Rollerin esiri olan insanın rolüne olan bağlılığı, etkileşime girdiği insanların ondan beklentisi olarak şekillenmektedir.

Goffman (2016: 28), "*etkileşim*" tabiriyle bireyin diğeriyle karşılaşma anındaki tüm etkileşimi kastetmektedir. Etkileşimin bir eylem içinde olması beklenir. Eylemler performansların oluşmasını sağlamaktadır. Onun çalışmalarında "*performans*" belirli durumlarda yine belirli katılımcılardan herhangi birini etkilemeye çalışma şeklindeki etkinliklerin tümü olarak tanımlanır. Bu performansa katkıda bulananlara *seyirci* veya *gözlemci*, bu performans sırasında sergilenecek veya oynanabilecek eylem kalıplarına "*rol*", bu rolleri sürekli icra etmeye de '*rutin*' denmektedir.

'*Vitrin*' bölgesi olarak atfedilen yerde performanslar sergilenir. Başkalarının bulunduğu bu ortamlarda bazı yönler ifadesel olarak öne çıkmaktadır. Ama bazı yönlerin ise sergilenmediği ve bastırıldığı durumlarda vardır. İşte bu bastırılan yerlerin kendini öne çıkardığı ve gösterdiği yer olan bir 'arka bölge ' yani "*sahne arkası*"vardır. Goffman *sahne arkasını* performans tarafından sınırları belirlenen izlenimle çatışan görüntülerin yer aldığı bölge

olarak tanımlar. Oyuncu olan birey burada rahatlayabilir, performanslarını bir kenara bırakıp oynadığı karakterden çıkabilir (Goffman, 2016: 112). Sahnenin kıskacı altında kendi olmayı bir kenara bırakan bireyin bundan sonra birden fazla maskesi vardır. Başkalarının eylem ve tavırlarına göre maskenin değiştirilmesi gerekir. Tüm maskeler kendi benliğini yansıtmaktan uzaktır. Etkileşimin sonlandığı an, maskelerinden kurtulmak isteyen bireyin "kendi" olmaya başladığı an sahnenin arkasıdır. Etkileşimin bir gizliliği de içerisinden barındırdığı üzerinde duran Simmel gizlilik kavramını, bir kişinin diğerlerinin ortaya çıkarmaya çalıştığı şeyi saklama olarak tanımlamaktadır. İnsanların etkileşime geçebilmesi için birbirleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. İnsanlara dair çok fazla bilgi öğrenebilir ama asla mutlak bilgiye sahip olunamaz. En yakın ilişkiler dahi karşılıklı bilgi ve saklama içermelidir. Gizlilik, her sosyal ilişkinin vazgeçilmez parçalarındandır (Ritzer & Stepnisky ,2014).

Gündelik hayatta ait olduğu topluluk içinde kendisinden beklenilen davranışlarını sergileyen birey, bu topluluktan çıktığında kendi özünü sergilemeye başlamaktadır. Sahne önünü sergiledikten sonra sahne arkasında kendi benliğini daha rahat ifade etmekte, kendini kıskaçta hissetme duygusundan da bir nebze uzaklaşabilmektedir. Günümüzde yaşanılan gündelik hayat sahnesinde ise ikilemde kalmak insanı bazı duygulara karşı hissizleştirmektedir. Goffman'ın sahneye benzettiği hayatta herkes rolünü en iyi şekilde sergilemek için uğraşmaktadır. Rollerle birbirine yaklaşılan bu dünyada duygular rollerin esiri olmaktan kendini alıkoyamamaktadır. Tiyatro metaforuyla anlatılan insan ilişkileri, kırılganlaşmaktadır.

Tiyatro bir nevi, iç dünyanın dışavurum alanıdır. Burada dışa vurulan, iç dünyanın görünümleri değil, dış dünyanın nesnel yansımalarıdır. Bu nedenle tiyatroda sahnelenmekten ziyade temsil edilmek ön plandadır. Günümüz dünyası iç dünyaların, duyguların temsil edildiği bir tiyatro değil, mahremiyetlerin sergilendiği ve tüketildiği bir pazara benzemektedir. Bu bağlamda *teatral temsillin* yerini sergi ve teşhire bıraktığı söylenilebilir (Han, 2017: 53). Goffman'ın benlik ile üzerinde durduğu konular yüz yüze girilen etkileşim alanlarının kapsamı dahilindedir, yani çevrimdışı denebilecek benlik için söylenmektedir. Günümüzde yaşanan sosyal ilişki ağlarında etkileşim çevrimiçidir. Çevrimiçi ortamda içeriği hazırlayan aktör ile onu alan izleyici arasında halihazırda etkileşim gerçekleşmiş olur. Açılan web siteler, kişisel bloglar, sosyal paylaşım ağları, kişi kendisi için bir hesap yahut sayfa oluşturduğunda dijital bir benliğe sahip olmanın yanında onu etkileşime de açmaktadır (Timisi, 2016: 31). İnsanın olduğu yerde iletişimden ve akabinde meydana gelen etkileşimden bahsetmek kaçınılmazdır. Var olan kimliklerin önüne yeni bir şey eklenmiştir. Bahsedilen kimlik "dijital kimlik" tir. Günümüzde ilişkilerini sanal kanallar üzerinden sürdüren

modern bireyin, artık sahnede sergileyeceği performans alanı özetle yeni sahneleri sosyal medya ve yeni iletişim ağları olmaktadır. Sosyal ağların yaş, cinsiyet, zaman mekan gibi ayrımı yoktur. Ağa bağlanabilmek, aktif kullanım için yeterlidir.

Sosyal ağlar ve medya kanallarıyla çocukların pek fazla konuda farkındalığı artmaktadır. Yetişkinlerle aynı programı izleyebilmenin yanında, onların kullandığı sosyal medya kanallarını kullanabilmektedir. Postman'ın *'Çocukluğun Yokoluşu'* olarak ifade ettiği, çocukların çocukluklarını yeterince yaşayamadan, yetişkinlerin dünyasına dahil olduğu bir zaman yaşanmaktadır (Bozkurt, 2015: 126). Yaşanılan çağdaki ilerlemede dikkat çeken önemli değişiklik gösterinin sürekliliğinde aranmalıdır. Bunun ileri düzeyde geliştirilmiş medya araçlarının kusursuzlaştırılmasızla alakası yoktur. Bu, gösteri hegemonyasının kendi kurallarına tabi olan kuşağı yetiştirebilmiş olmasına dayanmaktadır (Debord, 2018: 168). Çocukların ağlarla birbirine bağlı ve iletişim araçlarıyla çevrili bu zamandan kendilerini koruyabilmeleri çok zordur. Çocukların böyle bir dünyaya göz açmaları kaçınılmazsa, süreci ilgili ebeveynler yürütmek zorundadır. Anne, baba olarak çocukların hayatına belli yönlendirmelerle müdahale olunabilmektedir. Fakat bu süreci ne iletişimin bağımlısı olarak ne de ağ toplumunun düşmanı olarak yaşamak gerekmektedir. Eski ve yeni ayrımında taraftar olmaktan ziyade yeni olanın gündelik hayattaki karşılığı üzerinde durulmalıdır. Yeni alternatiflerin beğeni ile karşılanması kavramlarında dönüşümesine neden olmuştur. Dönüşümün kimlik üzerindeki etkisi dijitalleşme yönündedir.

3. Yeni Alternatifler: Dijital Kimlik

Kimlik, kavram olarak ele alındığında grup, örgüt ve sosyal kişi için onu ifade eden, kim olduğuna dair nitelemelerde bulunan bir nevi etiketlenme işlevidir. Kişiye aidiyet hissettiren kimlik için, din, etnisite, meslek ve yaşanılan bölgeye göre farklı etkenler belirleyicidir. Bir tanım ve meşru görülme amacını gerçekleştirmesi noktasında ideoloji ile de ilgisi vardır (Aydın, 2013: 247). Ait hissetme ve toplum içinde takılan etiketleme işlevini de gören kimlik, yaşantılar üzerinde fazlasıyla etkilidir. Kişinin değerler dünyasını şekillendirmesinde fazlaca işleve sahiptir. Kimlik şekillenirken benliğin oluşmasında etkilidir.

Cooley ve Mead'in çalışmaları benlik ve kimlik kuramlarının oluşmasında fazlasıyla önemlidir. Cooley'in *'Ayna Benlik'* kuramı bireyi etkileyen ve bu etki sonucunda bireyin diğerlerinin görüşüne göre kendisini değiştirmesidir. Mead'e göre ise benlik ne tam olarak doğuştan getirilen bir şey ne de gelişen insan beyninin bir sonucudur. Ona göre benlik bireyin başkalarıyla girdiği sosyal etkileşim sonucunda oluşmaktadır (Giddens ve Sutton, 2018: 265). Biraradalığın yerini bireysellik aldığı için etkileşimin yönü de

değişmiştir. Aydın'a göre (2013: 69) bu bireyselleşmenin meydana getirdiği sorunlardan biri kimlik problemidir. Bireye yüklenen etiket sorunu olan kimlik bazı durumlarda başkası tarafından verilebilmektedir. Kişinin kendisi için uygun gördüğü kimlikle başkası tarafından zorla idame ettirilen kimlik arasında ikilem yaşanmaktadır. İkilemi arasında kalma ise benliğin sunumunu etkilemektedir.

Gündelik hayat içerisinde sahnelenen yukarıda tartışılan benlikte bir denetim mekanizması vardır. Yeni bir yaşam alanı olarak kendini sunan iletişim araçları ve sosyal medya ağlarında denetleme mekanizmaları bu denetimi ihlal ettirmektedir. Denetimin baskısını üzerinden atan birey kamusal alan olarak paylaştığı bu ağlarda çoğu zaman özel hayata ilişkin gündelik paylaşımını rahatça yapabilmektedir. Han (2017) üzerinde durduğu şeffaflık toplumunda, sosyal medyanın gittikçe toplumsallığı kontrol altına alan ve zaman zaman da sömüren panaptikonlara dönüştüğünü vurgulamaktadır. Benzetilen bu panaptikon alanlarında dijital dünyanın sakinleri kendi arzularıyla özel dünyalarını sergilemektedir. Jeremy Bentham'ın inşa ettiği hapishane mimarisi için kullandığı panaptikon kavramını Foucault, modern-kontrol eden devlet için kullanmaktadır. Buradaki hapishane örneğinde her anını gözlem altında hisseden mahkumun disipline uyduğu gösterilmek istenmektedir. Bahsedilen gözetim mantığı sadece hapishanelerle sınırlı kalmaz ve üretim süreçlerinin tümüne sirayet etmektedir. Chaplin'in *Modern Zamanlar* filminde bütün fabrika üstten gözlenme ile kontrol altındadır. Bir kişinin görevini aksatmasıyla tüm fabrika, siren uyarılarıyla gözetleyen konumunu elden bırakmayarak bireyi bir kıskaç altında tutmaktadır. Şimdilerde güvenlik kameraları, yüz tanıma sistemleri vs. gibi kontrol sistemleri çok fazladır. Hal böyle olunca da kanlı canlı bireyler "dijital bireylere" dönüşmektedir (Şişman, 2017: 50). Gözetlenildiğini bilen birey için yapılacaklar sınırlı ortam dahilinde mümkündür. Kendisinden beklenilene uygun performans sergileyen birey, makineleşme çağında her şeye meta değeri yüklemektedir. Burada Şişman (2017: 53) artık bahsedilen panoptikonun ötesine geçildiği üzerinde durmaktadır. Gözetleme sadece dışarıdan izleyen bir göz değildir, herkes kendi hayatının telif hakkını elinde tutarak bir nevi kendisini şeffaflaştırmaktadır. Han'ın (2017: 25) üzerinde durduğu şeffaflık, bireyin var olabilmesi için *sergilenmiş* bir durumda olduğundan, hemen hepsinin meta hale gelmesiyle kült değerlerini kaybedeceği üzerinedir. Bu metalaşan şeyler ancak görüldükleri zaman değer kazanabilirler. Görünür olmaya ve oldurmaya teşvik eden teşhir, uzaklık kavramını da kaldırır.

Teşhir gözetleme ve gözetlenmeyi de beraberinde getirir. Günümüzün modern kamusal alanları olan sosyal medya ve paylaşım ağları ötekiyle girişilen etkileşimin en hızlı yaşandığı mecralar olduğu için, özel alana ait

şeylerin kamusal alanlarda paylaşılması, gündelik hayatta saklı kalan durumların bu kadar kalabalık kitle önünde ifşasını meşrulaştırmıştır. Meşrulaştırma ile makul görünemeyecek hiçbir olay yoktur. Bireyler kendi alanında özgürdür.

21.yüzyılı "*malumattan sersemlemek*" şeklinde tarif eden Manuell Castells bu çağ için "*enformasyon çağı*" tabirini kullanmaktadır. Enformasyon toplumunu analiz etmek niyetiyle yaşanılan çağı, birbirlerine küresel şekilde bağlı "*ağ* toplumu" olarak açıklamaktadır. Onun temel iddiası, toplumdaki egemen faaliyetlerin ağlardan oluştuğu üzerinedir. Küresel, mali pazarlar, ağ etrafında şekillenen üretim ve tüketim, çevre hareketleri, bu minvaldeki hemen her şey yerel ve küresel olanı internetle birleştirerek faaliyet göstermektedir. Ağlar, nihayetinde küreselleşmenin taşıyıcısıdırlar. Ağ ve benlik arasında olan gerginlik durumu, enformasyonel dünyada meydana gelen yeni eritme potasıdır (Castells: 2004: 110). Giddens ise bugün yaşanılan enformasyon döneminde endüstriyel toplumun ötesine geçildiğini düşünmektedir. Gelinen noktada ciddi ve ufuk açıcı sosyal yorumların yerini entelektüel açıdan yoksul enformasyon toplum görüşleri fazlaca doldurmaktadır. Yaşanan çağı anlamlandırmaya çalışan Giddens'a göre Castells önem kazanmaktadır. Ağlar, belirsiz zaman ve mekan dolduran ilişkiler kümesidir. İnsanlar bu ağda hareketli iletişimlerle kimlik ve anlam arayışına girmektedir.

Ağlar, toplumun bütününü derinlikli olarak yeniden şekillendirir. Bahsedilen ağlar kontrol etmek, yönetmek gibi kurumların yeni ölçek seviyelerini elde tutmak adına eski örgütlenme biçimlerini bozarak sekteye uğratırlar. Bir yandan küreselleşme ve sosyalleşmeyi destekler, bir yandan da yerelleştirme ve kişiselleşmeyi teşvik eder. Bu bağlamda ağların modernleşmeyi hızlandırdıkları fikrini öne sürmek yerinde olacaktır (Dijk, 2016: 56). Burada Google'nin her ülke için yaptığı Doodle uygulaması örnek verilebilir. Google, tüm insanlara hizmet veren evrensel bir ağdır. Bu anlamda küresel dünyanın enformasyon ihtiyacına fazlasıyla cevap üretmektedir. Doodle'ler ünlü sanatçıları, bilim insanlarını, kaşifleri, önemli gün ve haftaları, tatil günlerini anmak niyetiyle Google logosundaki yapılan şaşırtıcı, eğlenceli, spontane değişikliklerdir. Ülkelere özel farklılaşan bu arama motoru küresellik içinde yerel bir olguyu hatırlatır. Küyerelleşmeyle o bölge insanının geçmiş ile nostaljik bağ kurmasını sağladığı gibi, sizi tanıyor ve biliyoruz mesajını da vermektedir. Bentham'ın inşa ettiği panoptikonlar modern çağda sosyal ağları yöneten küresel şirketlerdir. Küresel şirketlerin bireyleri hegemonik şekilde kıskaç altına alması bireyin gönüllü olarak katıldığı ağ içerisinde şekillenmektedir.

Yaşanılan zamanda hayatlar panoptikon durumuna doğru ilerleme içerisindedir. Panoptikonun içini dışarıdan ayıran bir duvar yoktur. Kendile-

rini özgürlüğün savunucuları olarak sunan Google ve sosyal ağlar panoptik biçimde kendilerini pazarlamaktadır. Buradaki gözetlemede akla ilk gelen manasındaki gibi "özgürlüğe karşı saldırı" tarzında değil "*gönüllü*" olarak teslim olunan alanlar olarak sunulmaktadır. Dijital panoptikonda esir alınan mahkum bu durumda hem kurban hem de faildir. Bu durum özgürlüğün diyalektiğidir (Han, 2017: 72). Gönüllü olarak hayatlarını dikizleme hakkını başkalarına veren insan, gözetlemenin sürekli etkisi altında olmayı göze almaktadır. Ağlarla birbirine bağlanan insanlar, aynı hassasiyeti insan ilişkilerinde gösterememektedir. Sosyal ağların kıskacında, özgürlük savunucuları olan bireylerin bu teşhir bombardımanında suskunluk sarmalında olmaları şaşırtıcıdır.

Bu noktada "*Dikizleme Kültürü*" tabiriyle Niedzviecki'ye kulak vermek yerinde olacaktır. Kavram yaşanılan hayatın dijitalleşmesiyle gündelik hayatın elektronik ortamlara kaymasına vurgu yapmaktadır. İzleyenlere tam manasıyla teşhir vaat ederken, gerçek mana da ilişki kuramayan bireylere dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Bakışlar hep ötekinde, çevrede dolaşsa da aslında kimsenin birbirini gördüğü yoktur. Üzerinde durduğu dikizleme kültürünün hızla yayılmasının arka planında onun tabiriyle elektrik şebekeleri vardır. Durum böyleyken 21.yy teknolojisi, -adına ister eğlence, ister kişisel gösteri densin- ruh ve bedenin sürekli değişmesiyle bu bitmeyen striptizi izleyen büyük kalabalıklara dönüşmektedir (2010: 27). Sürekli dikizleyen biri bir yandan da, başkası tarafından dikizlenen olmaktadır.

Yaşam pratiklerinin sanal bir ortama dönüştürülmesinde bilgi teknolojilerinin her alanda görünürlüğü önemli etkenlerdendir. Zihniyet dünyalarındaki değişimin sonraki adımlarından mahremiyetin dönüşümünü etkileyen kayda değer unsur bilgi ve teknoloji araçlarının ve bunların kullanım amaçlarının değişmesidir. Başlarda bir imkan olarak görülen her türlü teknolojik gelişmeler sonrasında tehdit unsuru olarak görülebilmiştir (Çağan, 2018: 37). İnternet olanakları, olumlulukları içerisinde barındırdığı gibi kötü tarafları bünyesinde himaye etmektedir. Bilme ve anlama isteğiyle bu araçları fikir ve bilgi amacıyla kullandığı takdirde etkilenme olumlu yönde olacaktır. Fakat internet olanaklarını kullananların çoğunluğu bu nitelikleri tam anlamıyla taşımamaktadır. Okulda zorunlu olarak öğrenmek zorunda kaldıkları bilgileri hızlıca unutan kültürlü cahiller boş vakit değerlendirmesi olarak kullanmaktadırlar (Sartori, 2004: 42). İletişim araçlarının pratik kullanımı ve ağlarla birbirine anında bağlanabilmenin kolaylığı insanlara yaşanılan bu hız çağında fazla pragmatist gelmektedir. İnternet mecralarının onlara sunduğu her şeyden anında yararlanmak istemeleri de zaman ve mekân gözetmeksizin istenilene çabucak ulaşılabilmesinde yatmaktadır. İnternet mecralarının sundukları yeni alternatifler toplumun

genelini başlangıçta mutlu etmektedir. Sonrasında bilgi ve teknolojilerinin ucu bucağının olmaması, bu mutluluğu tedirginliğe bırakmaktadır. Teknolojik evrimin doğasındaki bu ikircikli yapı, teknolojik dönüşüm araçlarının hem nimet hem külfet olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Her türlü bilgiye anında ulaşmak nimet, ulaşılan bilginin sınırsızlığı ve araçların çokluğu ise külfet olarak adlandırılmaya yetmese de üzerinde düşündürür. Ağ toplumuna dönüşümün bir yandan mutluluk verici bir yandan tedirgin edici ortamı fotoğraflarda gülen, ama aslında gergin ve mutsuz insanların sayısındaki artışla örneklendirilebilir. Geleneksel bir görünüm içinde olunan bayram sofralarında, çekilen bir fotoğraf, anında bir başkasının sosyal ağına takılabilmektedir.

Modernlik ve gelenek karşılıklı olarak birbirlerini fazlasıyla etkilemekte ve hatta biçimsizleştirmektedir. Bu iki paradigma da gelenek modernlik tarafından var olan doğasından ara ara uzaklaştırılmakta, aynı şekilde modernliğin engellerine takılmaktadır. Modernlik kendisini tüm kültürlerde kabul ettirmiştir. Bu kabul ettirme tahribatı neticesinde algılama mekanizmasını da etkilemiştir. Değişimin yaşanmadığı kurum neredeyse yoktur. İçsel olarak bilincin değişmemesi hasebiyle modernliğe "*geç kalmış*" olmakla durum daha da kötüye gitmektedir. Böyle bir bilinçle modernlik, bilinci aydınlatmak yerine daha da muğlaklaştırmaktadır (Shayegan, 2017: 71-72). Bilinci bulanıklaşan insan için o sisli perdeyi kaldırıp atmak çok kolay görünmemektedir. Bu sebeple o sis içerisinde görebildiği kadar uzağı görmeye gayret eden insan, görme eylemini sisle de olsa devam ettirmek için uğraşır. Bu yaralı bilincin geleneksel toplumlarda kültürel şizofreni meydana getirdiği aşikardır. Üzerinde durulan bilincin farklılaşması ve yaralı hale gelmesiyle toplumda sergilenen performanslarda değişmiştir. Sosyal medya sahneleri günümüz insanının yeni yaşam alanı/habitusu[3] olmuştur. Sosyal medya sahnesinde bireyin bile isteye sergilediği performanslarla haz alınan yeni medya çağında görüntünün cazibesi modern insanı kendisine daha fazla çekmektedir.

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)".[4] Anayasamızın 20.maddesinde özel hayatın gizliliği kanunla koruma altına alınmıştır. Koruma altına alınan özel hayatı kendi iradesiyle paylaşıma açabilen insandır. Görüntünün egemenliği ile şekillenen insan ilişkileri dayanıksız hale gelmiştir. Nerede bulunulduğunun, çevredekilerin, onlarla birlikte ne yapıldığının önemi yoktur. Yeni ilişkiler, bağlantılar her daim mümkündür. Dayanıksız ve örselenebilir

3 Habitus; Pierre Bourdieu'nun en meşhur kavramlarındandır. Habitus, insanların sosyal dünyayla baş ettiği zihinsel ve bilişsel yapı olarak tanımlanır. Burada içselleştirilen şemalar vardır. Bu şemalar ile insanlar hem pratik meydana getirir hem de onları algılayıp, değerlendirir (BKZ: Ritzer & Stepnisky 2015: 154)

4https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf Erişim Tarihi:04.12.2018

olanların toplamının bir önemi yoktur. Sürekli halde bulunan sonsuz ağ içerisinde, geçici bağlantıların kırılganlığı hissedilir. Cevapsız kalan çağrı ve dönüşü yapılmayan mesaj için üzülmenin anlamı yoktur. Çünkü sayısız başka telefon numaraları vardır (Bauman, 2017: 85). Günümüzde ulaşılabilir alternatiflerin çokluğuyla kendini görünen üzerinden şekillendiren yeni bir dünya düzeninden bahsedilmektedir. Alternatiflerin yeni talepkâr özneleri de 'dijital kimlikli' insanlardır. Dijital dünyanın içerisinde simülasyon [5] barındıran yönü, kimliklerin de asimile olup dönüşmesine olanak sağlamıştır. Kimliğin yaşanılan enformasyon çağında dijitalleşmesi, bireyler için yeni alternatiflerdendir. Bir başka alternatif ise görünenin zirve yaptığı bu zamanlarda sözdeki düşüsün yerini imaja bırakmasıdır.

Tele (uzaktan görmek), televizyonun işlevi hangi mekan ve uzaklıkta olursa olsun, görüntüyü izleyici kitlesinin önüne taşımak üzerine kuruludur. Burada öncelik görme eylemindedir, ses arka planda, görüntünün tamamlayıcısı olarak vardır (Sartori, 2004: 20). "*Söz' ve İmaj*"ın diyalektiği bağlamında gerçeklik (imaj) ve hakikate (söz) değinmek gerekmektedir. Hiçbir imaj, hiçbir hakikate sirayet edemez. Zamanın hızı, tekniğin ilerlemesi, ekonomik refah imajların bu denli yaygınlık kazanmasında etkili unsurlardır. Bu nedenle, modern insanın zihin dünyasında imaj, hakikat ve gerçekliği art arda aktaran üstün araç olarak kurgulanır. İmajlar her zaman mekanik teknik ürünleridir. Ellul'un üzerinde durduğu hakikat ve gerçeklik arasındaki dikotomi, yaşanan görüntü çağındaki yükselişle işitme ve sözün düşüş içinde olduğu yönündedir (Ellul, 2004: 58-60). Yaşanılan değişimde kulağın yerini göz almıştır. Görünenin daha kolay ulaşılabilir olması gösteri toplumunun en önemli argümanıdır. Tüketimin reklam yüzü olan 'görünen' kendisini her şeyiyle ve her şekilde meta değere büründürerek pazarlayabilmektedir.

İçinde yaşadığımız dünya, siber alan ve sanal gerçekliği alternatif bir gerçeklik olarak görmeye meylettirebilir. Tatmini mümkün olmayacak asıl gerçeklik yerine duygu ve arzuları tatmin edici olarak algılattırılabilir. Sanal dünya böyle bir alternatifliğin yanında yeni dünyayı umut olarak gösterebildiği gibi, eskinin reddini de gösterebilir. Yeni birey ve cemaatlerin oluşturulabileceğini hayal eden sanal söylem mitolojik bir fikre hizmet etmektedir (Robins, 2013: 176). Değişimin sanal alemdeki görünürlüğü üzerinden daha çok söylem üretileceği aşikardır. Sanal dünyada birincil ilişkiler anlam kaybına uğramış, kurulan dostluk sohbetleri 'sanal arkadaşlık'lara doğru bir dönüşüm geçirmiştir. Sosyal medya hesapları, insanların kamusal mahremleri olmalarının yanında gündelik yaşamın da bir parçasıdır artık. Buradaki ortam dünyanın her tarafına pencere açabildiği için, paylaşımlarla sunulan hayatlar tanıdık ve yabancı pek fazla kişiyi etkileyebilmektedir.

5 Simülasyon ; Baudrillard , sahteler anlamında kullanmaktadır. Günümüz dünyası daha fazla sahici olmanın egemenliğine girmektedir(Bkz:Ritzer& Stepnisky, 2015: 208).

Görme ve işitme, söz ve mimikler arasındaki dengelerin değişip işaretlerin görme lehinde bozulduğu bu çağda, dönüşümün etkisi tesirli bir şekilde hissedilmektedir. İnsanlar arasındaki söz yerini imaja bırakmıştır. Sözün bıraktığı boşluğu gösterme, ifşa ve sahneleme almıştır (Ellul,2004:259). Bu sahnede sergilenen de sergileyen de gerçek kimlikleriyle birlikte bulunmamaktadır. Gösterinin sanal alem boyutunda sosyal medya hesaplarındaki aktif kullanıcılar, mış gibi yapmak şeklinde eyleme geçmektedirler. Göründüğü kadar kendine bir yaşam alanı bulan birey, görüntüyü elden bırakmamak adına ondan beklenilen teşhir kodlarına sadık kalmaktadır.

Modernliğin gelişimiyle müthiş gelişme gösteren teşhir mekanizmaları, özel olanı kamusal alana açarak, mahremiyet dünyalarını hızla dönüştürmüştür. Sürekli ifşa ve sergilemeyle bireylerin iç dünyalarını, 'iç'i dışsallaştırarak' şekillendirmektedir. İfşa toplumunda duygular, mekanlar, beden, tüm eşyalar yeniden konumlandırılır. İmgenin büyümesiyle, yavaşça sahneden çekilen yaşam, yerini şov ve temsile bırakmaktadır (Işık, 2018: 83). Şehirleşme sürecinin kendisi, yaşanılan toplumsal hayatı 'kamusalllık' ve 'özellik' arasındaki kutuplaştırılma süreci olarak tasvir edilebilir. Burada üzerinde dikkat edilmesi gereken nokta; kamusal ve özel arasındaki karşılıklı ilişkidir. Koruyucu ve arkasını dayayacağı özel alan olmaması durumunda birey, anlamı ve muhtevası değiştirilmiş kamusal alan girdabına çekilmektedir (Habermas, 2005). İnsanın karşılıklı alışveriş içerisinde olan kamusal ve özel alan kısmında, kamusalın kendini konumlayışı ve sunuşuyla özel alan tercihinde bulunabilmektedir.

Tüketimin yeni tarzlarını tarihsel arka planda yerine oturtmak gerekmektedir. Bu yeni biçimlerde insanların gündelik hayatlarında yeni tüketim nesneleriyle yaşamayı nasıl sürdürebildiklerini anlamak yerinde olacaktır. Tüketicinin pek çok farklı yolla karşılanan ihtiyaçları, insanlar ellerindeki fırsatlara uygun meta manzarlarda yeni yollar bulmak için karmaşık metotlar geliştirir (Stokes, 2017: 328). Gösteri metanın toplumsal hayatı tamamen işgal edebildiği yerdir. Görülebilir olan salt metayla kurulan ilişki değildir, görülen dünya metaların dünyasıdır. Gösteri, paranın diğer yüzüdür. Metaların bütüncül dünyası toplumun yapabilecekleri olarak gösteri dünyasında ortaya çıkmaktadır. (Debord, 2018: 52-54). İnsanların ihtiyaçlarına cevap üreten kapitalist pazar anlayışı, toplumun taleplerine göre şekillenmektedir. Üretilen ürünler bir arza göre piyasaya sürülmektedir. Tükettiği kadar var olacağına inanan insan, nesnelerin egemen dünyasında her şeye talip olmaktadır. Metaların özgür dünyasında kendini özgür hissetmek aslında üretilen şeylerin esiri olmaktan kaçamayıp yabancılaşmaya neden olmaktadır.

Gündelik hayat pratiklerindeki alternatiflerin çokluğu değişimi çabuk sahiplenebilen insanlara cazibeli görünmektedir. Kamusal alan alternati-

finin yeni mekanları sanal ağlar, mekanların etkileşime hazır özneleri de sanal arkadaşlıklar olmuştur. Sosyal ağlar hız çağında insanların işlerini kolaylaştırmaları hasebiyle makbul görülmektedir. Makbul olanın meşru zemine oturtulması kolaylaşmaktadır. Kişisel blog, sosyal medya hesaplarıyla kilometrelerce uzaktaki insanlar birbirine ağlarla bağlanabilmekte, yaşantılarından haberdar olabilmektedirler. Birbirlerinin yaşantılarına sayfalarında paylaşılan, gösterilen mahrem alanla ulaşabilen insanın en çok uğrak alanı bu hesaplar olmaya başlamaktadır. Gündelik hayatın en önemli dilimini oluşturan boş zaman kurumu daha çok sanal dünyaların nesneleriyle doldurulmaktadır. Söz gelimi cep telefonun asıl ihtiyaç olarak kendini sunması gerçeği, ihtiyaçların anlamını değiştirmiştir. İletişim araçlarının ve sosyal ağların aktif kullanımı alışkanlıkları da belirlemiştir. Kitle iletişim araçlarıyla vakit geçiren insanlar bu görüntüye alışmaya başlamışlardır. Değişime alışmak hızlı bir dönüşüme neden olmaktadır. Dönüşüm alternatiflerin çokluğuyla birlikte daha yoğun hisedilmeye başlanmıştır. Günümüzde yaşanılanları anlamlandırma derdiyle ele alınan pek çok çalışma dijital dünya ve bu dünyanın insanına gönderme yapmaktadır. Eleştiriyi içinde barındıran bu göndermeler, insan ilişkilerini doğrudan düzeltememekle birlikte gelinen nokta üzerine okuyucuyu düşündürmektedir. Bu çalışmada salt eleştiri yapmanın okuyucuyu sıkan tarafından uzaklaşarak, karşı karşıya olunan sorunun ve yaşanılan dönüşümün herkesin kendi dünyasından bakılarak çözüleceği üzerinde durmasıyla önemlidir. Eleştiriler önce her bireyin kendi dünyası içerisinde değerlendirilmeli, oklar diğerlerine gönderilmeden önce kendini hedef almalıdır.

Sonuç

Yaşanılan değişim gündelik hayat içerindeki etkileşimlerde kendisini fazlaca hissettirmektedir. Değişimin daha radikal hissedilen boyutu olan dönüşümler hızla insanları etkilemeye başlamıştır. Bu dönüşümlerden biri olan dijital dönüşüm dikkatleri üzerine çekmektedir. Sosyal ağlar, birbirini tanımayan onlarca, yüzlerce, binlerce insanın, tanışırmışçasına bir mekanda buluşabilmesinin sosyal imkanıdır. Evlerin mahrem duvarlarından içeri sızan kablolarla anında zaman ve mekan gözetmeksizin birbirine bağlanabilen topluluklar halinde yaşama doğru gidilmektedir. Merak ve öğrenme, hız çağında sorarak araştırarak öğrenmenin de içerisini boşaltmıştır. Akla gelen soruların cevapları sadece bir tık uzakta aranmaktadır. İnsanların en yakın arkadaşları 'Google' desek fazla abartmış olmayız. Bu denli hıza ve istenilene ulaşılabilirlik hayatın tüm mecralarına sinmeye başlamıştır. Alternatiflerin çokluğu içinde insan, birincil ilişkilerini yaşadığı, sosyalleştiği kişi ve mekânların da alternatiflerini tercih etmeye başlamıştır. Sosyal ağlar ve internetin akla gelen ve ulaşılabilir mecraları, modern insanın yeni mekân

alternatifine cevap üretmiştir. Yeni mekânların onlara yüklediği 'dijital kimlikle' yeni etkileşim özneleri sanal arkadaşlıklar olmuştur. Sanal dünyada, sanal kimliklerle devam eden ilişkiler daha akışkan hale gelmiştir.

Etkileşimin en yoğun yaşandığı gündelik hayat, kimlik inşasının da başladığı yerdir. Burada sunulan yaşam pratikleri ile bir aidiyet içerisine giren insan her türlü yeniliğe bu benlik üzerinden yaklaşmalıdır. Tüm değişim ve dönüşümlerin gündelik hayat üzerinden yapılması, bu alana yönelik ilgiyi artırır. Günümüz enformasyon çağında her gün yenisi eklenen bilginin değerini, gündelik hayat üzerinde yaşanılan pratikler belirler. Gözetleme, gözetlenme ve teşhirin iletişim kanallarıyla meşru yollardan yapıldığı bu bilgi bombardımanında sergilenen duruş benliğin yansıması olacaktır. Moderne karşı tavır ve yanında olma arasında nerede duracağını bilemeyen insanın kavramın kendisinden uzaklaşıp, gündelik hayat içerisindeki tezahürleri üzerinden düşünmeye ve yaşamaya başlaması gerekmektedir. Yapılan salt eleştiri çözüm üretmedikçe sınırları ve varış noktası belli bir çarkın içerisinde dönmeye başlar. Var olan modernlikle yüzleşmek için yaşanılan dijital çağla da yüzleşmek gerekmektedir. Yaşanılan dönüşümü okuyabilmek için bunların suçlusu modernite ve kapitalizm demekle işin kolayına kaçılmaktadır. Nerede o eski günler nostaljisine giren insanın evladı, torunu bu çağın içerisine gözlerini açmaktadır. Ortada bir gerçeklik vardır; yaşanılan mekanlar ve paylaşılan duygular geçmişten farklıdır. Bu farklılığı anlamak için herkes kendi penceresinden sadece girilen ağ bağlantılarıyla değil, birebir yüz yüze sorgulamalıdır.

Eski-yeni arasındaki zorlu mücadelede yeninin cazibesi daha çekicidir. Ağlarla yeniden şekillenen toplum da, modernleşme de hızlanır. Küreselleşmenin taşıyıcısı şirketler (Google,sosyal ağlar), panoptik bir şekilde kendilerini pazarlamaktadır. Gönüllü olarak kendini gözetleme hakkını veren insanın bakışları da başkalarının üzerindedir. Görünenin makbul olmasıyla gösteri toplumu pratiklerinin sergilendiği bir yaşam dikkat çekmektedir. Sözün bıraktığı boşluğu gösterme, ifşa ve sahneleme almıştır. Söz, imaja yenilmiştir. Kulağın yerini göz almıştır söylemi haklılık taşımaktadır.

Bu çalışma da sosyolojinin uçsuz bucaksız ilgi alanları arasında 'gündelik hayat gerçekliği' üzerinde daha fazla durularak yaşanılan dönüşümü anlamlandırma gayretine girilmiştir. Bunun için ilk olarak, rollerine sadık modern bireyin içinde bulunduğu halin çerçevesi çizilmiştir. Burada Goffman'ın "Gündelik Hayattaki Benlik Sunumu" çalışması ufuk açıcı olmuştur. Tiyatro metaforuyla anlattığı insan ilişkilerinin günümüzdeki karşılığı değerlendirilmiştir. Tiyatro, temsil yeridir. Ama şuan yaşanılan pratikler, temsilden ziyade sergi ve teşhirin egemen olduğu bir dünyayı göstermektedir. Daha sonra günümüzde tüketim toplumunun hevesli bireylerinin taleplerine, yeni alternatifler eklendiğine değinilmiştir. Dijital kimliğin dö-

nüşümünü anlamak için *teşhir, ağ* toplumu, *gösteri, dikizleme günlüğü* gibi kavramlardan yararlanılmıştır.

Dijitalleşme ile ilgili çalışmaların yol izleklerini takip eden bu çalışma, alternatiflerin çokluğuyla birlikte dönüşümlerin de hızlandığını göstermektedir. Tecrübe edilen dönüşümlerin toplumsal hayattaki karşılıklarını kabullenip yol almanın gerekliliği üzerinde durarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Sanal dünyanın insanına eleştirinin daha fazla ön planda gibi göründüğü bu çalışmada; asıl eleştiri, içinde yaşanılan zamana alışan insana yapılan eleştiridir. Yaşam tarzları denilen şey nihayetinde alışkanlıkları da içerisinde barındırmaktadır. Değişim de bu yaşam tarzlarının içerisinde bir istek ve alışkanlık haline gelmektedir. Değişimin hızlı rüzgarına kendini kaptırmak, bazı durumlarda rüzgarda savrulmayı da beraberinde getirmektedir. Eylem ve pratiklerin sorgulanmasının gerekliliğini vurgulayan bu denemede, var olan durumu kabullenip yola koyulmanın önemine dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak, yol almak ne katı bir eleştiri ne de kabul edilmiş çaresizlikle mümkündür.

Kaynaklar

Aydın, M. (2013). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*, İstanbul: Açılım Kitap.

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Aşk*, (Çev.Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bozkurt, V. (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Bursa: Ekin Yayınları.

Castells, M. (2004). "Ağda, Küreselleşme Kimlik ve Toplum", Derleyen: Mustafa Armağan *Küresel Kuşatma Karşısında İnsan*, İstanbul: Da Yayıncılık.

Çağan, K. (2018). "*Postmodern Toplumda Mahremiyetin Dönüşümü*, *Sosyoloji Divanı (11)*. ss.27-57.

Debord, G. (2018). *Gösteri Toplumu*, (Çev.Ayşen Ekmekçi-Okşan Taşkent), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dijk, J. V. (2016). *Ağ Toplumu*, (Çev.Özlem Sakin) İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Ellul, J. (2004). *Sözün Düşüsü*, (Çev. Hüsamettin Arslan) İstanbul: Paradigma Yayınları.

Goffman, E. (2016). *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu*, İstanbul: MetisYayınları.

Giddens, A. & Sutton, P. (2018). *Sosyolojide Temel Kavramlar*, (Çev:Ali Esgin) Ankara: Phoenix Yayınları.

Han, B. (2017). ŞeffaflıkToplumu, (Çev:Haluk Barışcan), İstanbul: Metis Yayınları.

Habermas, J. (2005). *Kamusallığın Yapısal Dönüşmü*, (Çev.Tanıl Bora-Mithat Sancar), İstanbul: İletişim Yayınları.

Niedzviecki, H. (2000). *Dikizleme Günlüğü*, (Çev:Gökçe Gündüç), İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Ritzer,G., Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*, (Çev.HimmetHülür), Ankara:

Deki Yayınları.

Sartori, G. (2004). *Görmenin İktidarı, Homo Videns: Gören İnsan,* (Çev. Gül Batuş,- Bahar Ulukan) İstanbul: Karakutu Yayınları.

Stokes, M. (2017). "Gündelik Yaşamı Tanımak", *Kültür Fragmanları,* (Editör: Deniz Kandiyoti & Ayşe Saktanber), İstanbul, Metis Yayınevi.

Shayegan, D. (2017).*Yaralı Bilinç*, (Çev:Haydun Bayrı) İstanbul :Metis Yayınları.

Işık, S. (2018). "İfşa, İtiraf, Gösteri: Mahremiyet Toplumundan Teşhir Toplumuna", *Sosyoloji Divanı (11).* ss.81-94.

Şişman, N. (2017). *Dijital Çağda Müslüman Kalmak*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Ritzer, G., Stepnisky J. (2015), Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri, (Çev. Irmak Ertuna Howison) Ankara: Deki Yayınları.

Robins, K. (2013). İmaj –Görmenin Kültür ve Politikası-,(Çev.Nurçay Türkoğlu) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Timisi, N. (2016). *Dijital* ,İstanbul: Medya Yayıncılık.

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf Erişim Tarihi:04.12.2018